

NACZELNA RADA ADWOKACKA

ul. Świętojerska 16, 00-202 Warszawa
tel. 22 505 25 00, 22 505 25 01, fax 22 505 25 08
e-mail: nra@nra.pl www.nra.pl

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY KANCLARIA	
wpl. dnia	25 08 09. 08. 2016
L. dz. 1823	L. zał.

Warszawa, 9 sierpnia 2016 roku

NRA.52-2.5.2016

Trybunał Konstytucyjny
Al. Jana Christiana Szucha 12a
00-918 Warszawa

Od:
Naczelnej Rady Adwokackiej
w Warszawie
ul. Świętojerska 16
00-202 Warszawa

sygn. akt: K 39/16

Opinia *amicus curiae*
Naczelnej Rady Adwokackiej
w sprawie wniosku Grupy Posłów na Sejm RP z dnia 2 sierpnia 2016 r.,
wniosku Grupy Posłów na Sejm RP z dnia 2 sierpnia 2016 r. oraz
wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 2 sierpnia 2016 r.

o zbadanie zgodności ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym
(Dz. U. poz. 1157) z Konstytucją RP

1. W dniu 2 sierpnia 2016 r. Grupa Posłów na Sejm RP VIII kadencji (dalej: „**I Grupa Posłów**”) skierowała do Trybunału Konstytucyjnego wnioski o stwierdzenie niezgodności ustawy z dnia 22 lipca 2016 roku o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U poz. 1157, dalej: „**ustawa o TK z 2016 r.**”):

1) z art. 2 w związku z art. 118 ust. 1 i 3, art. 119 ust. 1 i 2, art. 173 w związku z art. 10, art. 195 ust. 1 oraz preambułą Konstytucji RP;

alternatywnie stwierdzenie niezgodności:

2) art. 6 ust. 7 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 194 ust. 1 Konstytucji RP,

3) art. 26 ust. 1 pkt 1 lit. g ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2 i art. 195 ust. 1 Konstytucji RP,

4) art. 33 ust. 5 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim zobowiązuje Krajową Radę Sądownictwa do wykazywania, na podstawie art. 191 ust. 2 Konstytucji, że kwestionowana ustawa lub inny akt normatywny dotyczy spraw objętych jej zakresem działania, z art. 191 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 w związku z art. 186 ust. 2 Konstytucji RP,

5) art. 38 ust. 3-6 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2 i art. 173 w związku z preambułą Konstytucji oraz art. 10 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP,

6) art. 61 ust. 1-3 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2, art. 32 ust. 1, art. 173 w związku z preambułą Konstytucji RP, art. 10 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP,

7) art. 68 ust. 5-7 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2, art. 173 w związku z art. 10, art. 190 ust. 5, art. 195 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 oraz preambułą Konstytucji RP,

8) art. 72 ust. 1 pkt 6 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim nakazuje zawarcie w wyroku informacji o wyniku głosowania sędziów Trybunału, rozumianego jako głosowanie sędziów w toku narady sędziowskiej przed wydaniem wyroku, z art. 2 i art. 195 ust. 1 Konstytucji RP,

9) art. 80 ust. 4 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim stwarza podstawy do rozpatrzenia innego niż niezwłoczne uwzględnienie przez Prezesa Rady Ministrów wniosku Prezesa Trybunału Konstytucyjnego, o którym mowa w art. 80 ust. 4 ustawy powołanej w punkcie 1, z art. 190 ust. 2 Konstytucji RP,

- 10) art. 83 ust. 1, art. 85, art. 86 i art. 87 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2, art. 45 ust. 1, art. 173 w związku z art. 10 oraz preambułą Konstytucji RP,
- 11) art. 83 ust. 2 ustawy powołanej w punkcie 1 z wynikającą z preambuły Konstytucji zasadą sprawności działania instytucji publicznych, a także z art. 2 oraz art. 173 w związku z art. 10 Konstytucji RP,
- 12) art. 84 ustawy powołanej w punkcie 1 z wynikającą z preambuły Konstytucji zasadą rzetelności i sprawności działania instytucji publicznych, z art. 2, art. 173 w związku z art. 10, a także z art. 191 ust. 1 pkt 1-5 oraz art. 195 ust. 1 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP,
- 13) art. 89 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2, art. 7, art. 10, art. 173 oraz art. 190 ust. 1 i 2 Konstytucji RP,
- 14) art. 90 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2, art. 7, art. 10, art. 173 oraz art. 194 ust. 1 Konstytucji RP,
- 15) art. 92 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2 Konstytucji RP.

Dodatkowo, I Grupa Posłów wniosła o wydanie wyroku na posiedzeniu niejawnym w trybie art. 93 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1064, poz. 1928, poz. 2129 – orzeczenie TK K 34/15, poz. 2147 – orzeczenie TK K 35/15, poz. 2217, OTK ZU 2/16 – orzeczenie TK K 47/17 – dalej: „**ustawa o TK z 2015 r.**”) w okresie *vacatio legis* ustawy o TK z 2016 r., a w przypadku, gdyby w/w wniosek nie był możliwy do uwzględnienia, I Grupa Posłów wniosła, aby Trybunał Konstytucyjny – działając na podstawie art. 188 pkt 1 w związku z art. 8 ust. 2 i art. 195 ust. Konstytucji RP – rozpoznał wniosek w oparciu o bezpośrednio stosowane przepisy Konstytucji RP, z pominięciem zaskarżonych przepisów ustawy o TK z 2016 r. Wniosek I Grupy Posłów został zarejestrowany pod sygn. akt K 39/16.

2. Wnioskiem z dnia 2 sierpnia 2015 r. skierowanym do Trybunału Konstytucyjnego Grupa Posłów na Sejm RP VIII kadencji (dalej: „**II Grupa Posłów**”) wniosła o niezwłoczne, jeszcze w okresie trwania *vacatio legis* ustawy o TK z 2016 r., stwierdzenie, że:
 - 1) art. 6 ust. 5 w związku z art. 6 ust. 7 ustawy o TK z 2016 r. z art. 45 ust. 1, art. 194 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej dnia 4 listopada 1950 roku w Rzymie (dalej: „**Konwencji**”),

- 2) art. 6 ust. 7 oraz art. 90 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2, art. 10 oraz art. 173 Konstytucji RP,
- 3) art. 16 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2 oraz art. 10 Konstytucji RP,
- 4) art. 26 ust. 1 lit. e ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2 Konstytucji RP,
- 5) art. 26 ust. 2 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2 Konstytucji RP,
- 6) art. 26 ust. 3 w związku z art. 38 ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2 Konstytucji RP,
- 7) art. 30 ust. 5 w związku z art. 61 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2, art. 10 oraz art. 173 Konstytucji RP,
- 8) art. 61 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP,
- 9) art. 68 ust. 5-7 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 6 ust. 1 Konwencji,
- 10) art. 83, art. 84 oraz art. 85 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2, art. 45 ust. 1 oraz art. 191 ust. 1 pkt 1-5 Konstytucji RP,
- 11) art. 89 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 190 ust. 2 Konstytucji RP.

Dodatkowo, gdyby Trybunał Konstytucyjny przystąpił do rozpoznania wniosku już po okresie *vacatio legis* ustawy o TK z 2016 r., II Grupa Posłów wniosła o rozpoznanie wniosku na podstawie norm Konstytucji RP wskazując, że z mocy art. 195 ust. 1 Konstytucji RP, sędziowie Trybunału Konstytucyjnego w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji RP; Trybunał Konstytucyjny jest jedynym organem właściwym do orzekania w sprawach zgodności ustawy z Konstytucją i w związku z tym może badać każdą ustawę uchwaloną przez Sejm RP; Sejm RP nie jest władny ustawą ograniczyć kognicji Trybunału Konstytucyjnego. Wniosek II Grupy Posłów został zarejestrowany pod sygn. akt K 40/16.

3. Także w dniu 2 sierpnia 2016 r., Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej: „RPO”) wniósł do Trybunału Konstytucyjnego wniosek o stwierdzenie niezgodności:

- 1) ustawy o TK z 2016 r. z art. 2, art. 7, art. 112 oraz art. 119 ust. 1 Konstytucji RP,

- 2) art. 16 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1, w części obejmującej słowo „trzech”, z art. 2, art. 10, art. 173, art. 194 ust. 2 oraz art. 195 ust. 1 Konstytucji RP,
- 3) art. 38 ust. 3, 4 i 5 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2, art. 10 oraz art. 173 Konstytucji RP w związku z wynikającą z preambuły Konstytucji RP zasadą sprawności działania instytucji publicznych,
- 4) art. 61 ust. 6 ustawy powołanej w punkcie 1, w części obejmującej słowa „chyba, że z przepisów ustawy wynika obowiązek uczestnictwa w rozprawie”, z art. 10, art. 45 ust. 1 i art. 173 Konstytucji RP w związku z wynikającą z preambuły Konstytucji RP zasadą sprawności działania instytucji publicznych,
- 5) art. 68 ust. 5-7 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2, art. 45 ust. 1, art. 173 Konstytucji oraz art. 190 ust. 5 Konstytucji w związku z wynikającą z preambuły Konstytucji zasadą sprawności działania instytucji publicznych,
- 6) art. 80 ust. 4 zdanie pierwsze ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 10 i art. 190 ust. 2 w związku z art. 190 ust. 1 Konstytucji RP w związku z wynikającą z preambuły Konstytucji RP zasadą sprawności działania instytucji publicznych,
- 7) art. 83 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP w związku z wynikającą z preambuły Konstytucji RP zasadą sprawności działania instytucji publicznych,
- 8) art. 83 ust. 2 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2 oraz art. 173 Konstytucji RP w związku z art. 10 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP,
- 9) art. 84 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2 Konstytucji RP, art. 10, art. 45 ust. 1 i art. 173 Konstytucji RP w związku z wynikającą z preambuły Konstytucji RP zasadą sprawności działania instytucji publicznych,
- 10) art. 89 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 7, art. 173 w związku z art. 10 oraz art. 190 ust. 2 zdanie pierwsze w związku z art. 190 ust. 1 Konstytucji RP,
- 11) art. 90 ustawy powołanej w punkcie 1 z art. 2, art. 173 oraz art. 194 ust. 1 Konstytucji RP,
- 12) art. 92 ustawy powołanej w punkcie 1 z zasadą poprawnej legislacji wynikającą z art. 2 Konstytucji RP.

Wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich został zarejestrowany pod sygn. akt K 41/16.

4. Wniosek I Grupy Posłów, wniosek II Grupy Posłów oraz wniosek RPO zostały połączone do wspólnego rozpoznania pod sygn. akt K 39/16. Postanowieniem z dnia 3 sierpnia 2016 r. Trybunał Konstytucyjny postanowił rozpoznać ww. wnioski na posiedzeniu niejawnym.
5. W ocenie Naczelnej Rady Adwokackiej (dalej także „NRA”), problematyka będąca przedmiotem połączonych do wspólnego rozpoznania pod sygn. K 39/16 – wniosku I Grupy Posłów, wniosku II Grupy Posłów oraz wniosku RPO rodzi uzasadnione wątpliwości konstytucyjne. Dostrzeżone przez Wnioskodawców problemy konstytucyjne odnoszą się do kwestii skuteczności środków ochrony praw i wolności jednostki, w szczególności prawa do sądu oraz zasady sprawności działania instytucji publicznych. Wskazane we wnioskach I i II Grupy Posłów oraz RPO wzorce kontroli konstytucyjnej, odnoszące się także do zasady demokratycznego państwa prawnego, zasady trójpodziału i równowagi władz, odrębności i niezależności władzy sądowniczej oraz niezawisłości sędziów konstytucyjnych z oczywistych względów dotyczą obszarów, pozostających w nieustannym zainteresowaniu Naczelnej Rady Adwokackiej.
6. Zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. 2015, poz. 615) Adwokatura, którą stanowi ogół adwokatów i aplikantów adwokackich, powołana jest do udzielania pomocy prawnej, współdziałania w ochronie praw i wolności obywatelskich oraz w kształtowaniu i stosowaniu prawa. Realizując ustawowe uprawnienia i zadania Adwokatury, NRA podejmuje działania na rzecz ochrony praw i wolności człowieka, identyfikując naruszenia praw człowieka we współczesnym życiu społecznym, a także wskazując środki usunięcia tych naruszeń oraz ich zapobiegania na przyszłość.
7. Mając na uwadze ustawowe zadania i uprawnienia Adwokatury, NRA pragnie przedstawić swoje stanowisko w niniejszej sprawie z perspektywy konieczności zagwarantowania ochrony praw i wolności obywatela, do której to ochrony jest powołana. Uwagi zaprezentowane w niniejszej opinii nie mają na celu powtarzania obszernej argumentacji przedstawionej przez Wnioskodawców Trybunałowi Konstytucyjnemu, lecz przedstawienie stanowiska Adwokatury koncentrującego się wokół zasadniczych kwestii będących przedmiotem analizy w niniejszej sprawie.
8. W ocenie NRA, rozstrzygnięcie Trybunału Konstytucyjnego w niniejszej sprawie jest niezbędne dla ochrony gwarantowanego przez art. 45 ust. 1 Konstytucji RP (a nadto przez art. 6 ust. 1 Konwencji) prawa do sądu, a w konsekwencji także dla ochrony wszystkich konstytucyjnych praw i wolności jednostki, której służą skargi konstytucyjne oraz pytania

prawne kierowane do Trybunału Konstytucyjnego przez sądy powszechne, sądy administracyjne i Sąd Najwyższy, rozpatrujące sprawy obywateli. Zdaniem NRA, w ślad za wcześniejszymi orzeczeniami Trybunału Konstytucyjnego wydanymi w sprawach o sygn. akt K 34/5, K 35/15 oraz art. 47/16, także w ramach niniejszej sprawy Trybunał Konstytucyjny powinien odrębnie ocenić sam tryb uchwalenia ustawy o TK z 2016 r.

9. Dodatkowo, NRA pragnie zaprezentować swoje stanowisko także odnośnie do możliwości zbadania przepisów ustawy o TK z 2016 r. w okresie *vacatio legis*, tj. przed wejściem w życie przepisów ustawy o TK z 2016 r. lub po wejściu w życie tej ustawy, bezpośrednio na podstawie przepisów Konstytucji RP.

Stanowisko NRA w przedmiocie możliwości zbadania przepisów ustawy o TK z 2016 r. w okresie *vacatio legis* lub bezpośrednio na podstawie przepisów Konstytucji RP

10. NRA podziela stanowisko przedstawione we wnioskach I i II Grupy Posłów o możliwości i zasadności zbadania ustawy o TK z 2016 r. w okresie *vacatio legis* tej ustawy. W pełni popiera również argumenty zawarte w uzasadnieniu postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z 3 sierpnia 2016 r., wydanego w niniejszej sprawie.
11. W myśl art. 93 ust. 1 ustawy o TK z 2015 r., Trybunał Konstytucyjny może rozpoznać wniosek, pytanie prawne lub skargę na posiedzeniu niejawnym, jeżeli: (1) pisemne stanowiska uczestników postępowania oraz pozostałe dowody zgromadzone w sprawie stanowią wystarczającą podstawę do wydania orzeczenia lub (2) sprawa dotyczy zagadnienia prawnego, które zostało wystarczająco wyjaśnione we wcześniejszych orzeczeniach Trybunału. **Obowiązujące przepisy, biorąc pod uwagę przedmiot zaskarżenia, powołane zarzuty we wnioskach wnioskodawców w niniejszej sprawie, oraz dotychczasowe orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, niewątpliwie umożliwiają ocenę konstytucyjności ustawy o TK z 2016 r. w okresie jej *vacatio legis* na posiedzeniu niejawnym.**
12. Naczelna Rada Adwokacka w całości przychyliła się do argumentów wskazanych w uzasadnieniu postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z 3 sierpnia 2016 r. W uzasadnieniu tym Trybunał Konstytucyjny wskazał: „Zagadnienia prawne, które są istotą problemów konstytucyjnych przedstawionych we wnioskach grup posłów i Rzecznika Praw Obywatelskich, w zasadniczym stopniu były przedmiotem analiz i rozstrzygnięć wyrokami

Trybunału Konstytucyjnego dotyczącymi organizacji oraz trybu postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, zapadłymi 3 grudnia 2015 r., sygn. K 34/15 (OTK ZU nr 11/A/2015, poz. 185), 9 grudnia 2015 r., sygn. K 35/15 (OTK ZU 11/A/2015, poz. 186) oraz 9 marca 2016 r., sygn. K 47/15 (OTK ZU A/2016, poz. 2). Konstytucyjna podstawa kontroli zaskarżonych przepisów, jak i merytoryczna osnowa wyżej powołanych spraw, zostały przed Trybunał Konstytucyjny dostatecznie wyjaśnione.” Dodatkowo, NRA zauważa, że wymóg ustanowienia przez ustawodawcę odpowiedniego okresu *vacatio legis* stanowionego prawa, należy rozpoznawać nie tylko w kontekście konieczności zapewnienia adresatom norm stanowionego prawa, odpowiedniego czasu na zapoznanie się z nowym prawem i dostosowanie swojego zachowania do nowych wymogów. W realiach niniejszej sprawy, zachowanie odpowiedniego okres *vacatio legis* należy postrzegać także z perspektywy umożliwienia Trybunałowi Konstytucyjnemu przeprowadzenia kontroli konstytucyjności nowego prawa tak, aby zapobiec wejściu w życie niekonstytucyjnych regulacji.

13. Alternatywnie, NRA w pełni przychyliła się także do argumentacji wskazującej na możliwość i konieczność przeprowadzenia kontroli konstytucyjnej ustawy o TK z 2016 r. z pominięciem jej przepisów, odwołując się do argumentów przedstawionych w opinii *amicus curie* NRA, przedstawionej Trybunałowi Konstytucyjnemu w sprawie K 47/15.
14. Zarówno I, jak i II Grupa Posłów podniosła we wniesionych wnioskach, aby (w przypadku, gdyby Trybunał Konstytucyjny nie zbadał ustawy o TK z 2016 r. w okresie jej *vacatio legis*) Trybunał Konstytucyjny, działając na podstawie art. 8 ust. 2, art. 188 pkt 1 oraz art. 195 ust. 1 Konstytucji RP, wydał orzeczenie w przedmiocie ustawy o TK z 2016 r. w oparciu o bezpośrednio stosowane przepisy Konstytucji RP. NRA podziela argumentację w/w Wnioskodawców odnośnie do wykładni art. 8 ust. 2 w zw. z art. 195 ust. 1 Konstytucji RP. **Norma wyprowadzona z tych przepisów uprawnia Trybunał Konstytucyjny do orzekania wprost na podstawie przepisów Konstytucji RP, z pominięciem przepisów nowej ustawy.** W sytuacji, gdy ustawa regulująca organizację i tryb postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym zawiera unormowania stojące na przeszkodzie sprawnemu i rzetelnemu działaniu i wypełnianiu zadań, Trybunał Konstytucyjny powinien pominąć te unormowania, kierując się wyłącznie postanowieniami Konstytucji RP. Powinność tę należy oceniać także z perspektywy konieczności zagwarantowania efektywnej ochrony praw i wolności jednostki, realizowanej przed Trybunałem Konstytucyjnym.

Stanowisko NRA w przedmiocie zgodności przepisów ustawy o TK z 2016 r. z Konstytucją RP

15. Naczelna Rada Adwokacka podziela zarzuty podniesione przez I Grupę Posłów oraz RPO, dotyczące niezgodności całości ustawy o TK z 2016 r. z przepisami Konstytucji RP. Podobnie jak Wnioskodawcy, NRA stoi na stanowisku, że tryb jej uchwalenia daje podstawę do stwierdzenia jej niezgodności co najmniej z zasadą demokratycznego państwa prawnego wynikającą z art. 2 Konstytucji RP, zasadą legalizmu wynikającą z art. 7 Konstytucji RP, zasadą trójpodziału władzy wynikającą z art. 10 Konstytucji RP oraz zasadą rozpatrywania projektów ustaw w trzech czytaniach, wynikającą z art. 119 ust. 1 i 2 Konstytucji RP.
16. Prace nad ustawą o TK z 2016 r., opisane szczegółowo we wnioskach I Grupy Posłów oraz RPO były prowadzone w pośpieszny sposób. Tempo procedowania nad projektem ustawy – pierwotnie jako projekt pod numerem druku 588, ostatecznie jako projekt pod nr druku 693, jak i sposób prowadzenia debaty parlamentarnej nad projektem budzą bardzo poważne wątpliwości pod względem poszanowania standardów demokratycznych, i respektowania zasad stanowienia prawa.
17. Na etapie prac parlamentarnych, projekt ustawy o TK z 2016 r. został negatywnie zaopiniowany m. in. przez Rzecznika Praw Obywatelskich, Krajową Radę Sądownictwa, Naczelną Radę Administracyjną, Sąd Najwyższy, Naczelną Radę Adwokacką, Krajową Izbę Radców Prawnych, Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, Helsińską Fundację Praw Człowieka, Biuro Analiz Sejmowych oraz Biuro Trybunału Konstytucyjnego – Zespół Orzecznictwa i Studiów. Zgłaszane uwagi, wskazujące na niekonstytucyjność projektowanych rozwiązań, nie zostały uwzględnione.
18. W dniu 10 czerwca 2016 r. NRA przedstawiła opinie dotyczące projektów ustaw dotyczących Trybunału Konstytucyjnego, procedowanych pod numerami druku 550, 569, 558¹. W szczególności, w opinii do projektu ustawy pod numerem druku 558 (procedowanym od 6 lipca 2016 r. pod numerem druku 693, przyjętym ostatecznie jako ustawa o TK z 2016 r.), NRA podkreślała, że zasada zaufania obywateli do państwa oraz prawidłowej legislacji wymaga, by projekty aktów prawnych, a w szczególności ustaw regulujących organizację i postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym były poddawane szerokim konsultacjom oraz efektywnej i merytorycznej debacie publicznej. Mając na uwadze fakt, że Trybunał Konstytucyjny jest jednym z gwarantów przestrzegania praw i wolności człowieka i obywatela, zgodności powszechnie obowiązującego w Polsce prawa z Konstytucją i ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, akty prawne

¹ Opinie NRA są dostępne pod adresem: <http://www.adwokatura.pl/z-zycia-nra/opinia-nra-dot-trzech-projektow-zmian-ustawy-o-tk/> [dostęp: 5 sierpnia 2016 r.]

dotyczące Trybunału Konstytucyjnego powinny zawierać normy przemyślane, racjonalne i zgodne z Konstytucją RP. NRA zaapelowała o przeprowadzenie szerokiej debaty publicznej nad projektem ustawy oraz o dochowanie poprawnego trybu jej uchwalenia.

19. W opinii z dnia 10 czerwca 2010 r., w odniesieniu do poszczególnych rozwiązań przewidzianych w projekcie, NRA oceniła, że dotknięte są one poważnymi błędami prawnymi. Zdaniem NRA zasadnicza wadliwość projektu ustawy polegała na próbie przywrócenia przez ustawodawcę regulacji raz już uznanych za niekonstytucyjne, co nastąpiło mocą wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 9 marca 2016 roku. W świetle dotychczasowego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, powielenie przez ustawodawcę norm uznanych uprzednio za niezgodne z ustawą zasadniczą, uprawnia sądy powszechne do odwołania się do zasady bezpośredniego stosowania Konstytucji RP (art. 8 ust. 2 Konstytucji RP) oraz zezwala sądom powszechnym (a także samemu Trybunałowi Konstytucyjnemu) na odmowę zastosowania przepisów zawierających treść normatywną tożsamą z przepisami prawa wyeliminowanymi wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego. W takim przypadku nie ulega wątpliwości, że domniemanie konstytucyjności ustawy nie obowiązuje; należy raczej uznać, że świadome powielenie w nowej ustawie regulacji już uznanych za niekonstytucyjne powoduje, że mamy do czynienia z domniemaniem naruszenia standardu konstytucyjnego.
20. Ponownie, w dniu 5 lipca 2016 r., Prezydium NRA skierowało do Marszałka Sejmu RP prośbę o rozważenie wstrzymania prac nad projektem ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, procedowanym pod numerem 558². W stanowisku wskazano między innymi, że przyjęte w projekcie rozwiązania wywoływać mogą wątpliwości z perspektywy efektywnej ochrony konstytucyjnych praw i wolności jednostki, będących fundamentami demokratycznego państwa prawnego, a proponowane rozwiązania trudno uznać za realizację zaleceń organizacji międzynarodowych, dotyczących Trybunału Konstytucyjnego.
21. Pomimo negatywnych opinii dotyczących projektu ustawy, ustawa o TK z 2016 r. została uchwalona 22 lipca 2016 r. NRA, podobnie jak Wnioskodawcy w niniejszej sprawie stoi na stanowisku, że już sam tryb uchwalenia ustawy o TK z 2016 r. przesądza o jej niezgodności z przepisami Konstytucji RP. Naczelna Rada Adwokacka podkreśla, że proces stanowienia prawa to nie formalny rytuał, wymagający odbycia określonej liczby czytań w trakcie prac legislacyjnych, ale proces, w efekcie którego dochodzić powinno do uchwalenia norm przemyślanych, racjonalnych i zgodnych z ustawą zasadniczą. Jak słusznie zauważa RPO, *„zasada zaufania obywateli do państwa i prawa zakłada, że prawo dotyczące podstaw funkcjonowania demokratycznego państwa prawnego będzie stanowione po rozważeniu*

² Stanowisko Prezydium NRA jest dostępne pod adresem: <http://www.adwokatura.pl/z-zycia-nra/adwokaci-apeluja-o-wstrzymanie-prac-nad-ustawa-o-tk/> [dostęp: 5 sierpnia 2016 r.]

wszelkich racji, w tym racji opozycji parlamentarnej, racji przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego oraz racji podmiotów powołanych z mocy ustawy do przedstawiania swojego stanowiska w sprawie będącej przedmiotem projektowanej regulacji. Tylko w ten sposób można bowiem budować zaufanie do stanowionego prawa, w przeciwnym razie stanowione prawo staje się jedynie dyktatem większości, niepopartym racjonalnymi przesłankami jego stanowienia. Zasada dialogu społecznego z kolei zakłada, że końcowe decyzje prawodawcze zostaną poprzedzone dialogiem ze wszystkimi reprezentatywnymi uczestnikami życia społecznego, a więc, że zostaną poprzedzone wysłuchaniem ich zdania. Te reguły stanowienia prawa w demokratycznym państwie prawnym zostały naruszone w toku uchwalania ustawy o Trybunale Konstytucyjnym.”

22. Niezależnie od powyższego, Naczelna Rada Adwokacka przychyliła się do zarzutów podniesionych we wnioskach I Grupy Posłów, II Grupy Posłów oraz RPO, dotyczących niezgodności wskazanych w tych wnioskach przepisów ustawy o TK z 2016 r. z Konstytucją RP oraz jej Preambułą. Szczegółowe uwagi dotyczące zgodności wybranych przepisów ustawy o TK z 2016 r. z Konstytucją RP przedstawiają się następująco.
23. **Artykuł 6 ust. 7 ustawy o TK z 2016 r.** stanowi: *„Sędzia po złożeniu ślubowania stawia się w Trybunale w celu podjęcia obowiązków, a prezes Trybunału przydziela mu sprawy i stwarza warunki umożliwiające wypełnianie obowiązków sędziego”*. Jak słusznie zauważa I Grupa Posłów, przepis ten z pozoru nie budzi najmniejszych wątpliwości konstytucyjnych, ponieważ oczywistym jest, że po złożeniu ślubowania sędzia Trybunału Konstytucyjnego powinien niezwłocznie rozpocząć wykonywanie swoich obowiązków.
24. Głębsza analiza wyżej wskazanego przepisu prowadzi jednak do wniosku, że jego celem jest doprowadzenie do tego, by czynność złożenia ślubowania wobec Prezydenta RP miała charakter konstytutywny; innymi słowy, złożenie ślubowania wobec Prezydenta RP stanowiło kolejny etap w procedurze uzyskiwania stanowiska (wyboru) sędziego konstytucyjnego. Przy takiej interpretacji przepis ten należy uznać za niezgodny z art. 194 ust. 1 Konstytucji RP stanowiącym, że sędziowie Trybunału Konstytucyjnego są wybierani, co należy podkreślić, wyłącznie przez Sejm.
25. Do kwestii wyboru sędziów konstytucyjnych jednoznacznie odniósł się Trybunał Konstytucyjny w wyrokach w sprawach o sygn. akt K 34/15, K 35/15 oraz K 47/15 wskazując między innymi: *„W wyroku z 3 grudnia 2015 r., sygn. K 34/15, Trybunał podkreślił, że: „rola Prezydenta w szeroko rozumianej procedurze powoływania członków Trybunału Konstytucyjnego jest podporządkowana w swej istocie skutkowi, jaki wynika z wykonania*

przez Sejm powierzonej mu kompetencji wyboru sędziów TK. (...) udział Prezydenta w procedurze zmierzającej do rozpoczęcia urzędowania nowo wybranego sędziego TK, który został przewidziany w ustawie o TK z 2015 r., nie może być utożsamiany z kompetencją głowy państwa do powoływania sędziów, o której mowa w art. 179 Konstytucji. Prezydent nie rozpatruje bowiem wniosku Sejmu o powołanie danej osoby na stanowisko sędziego TK, a jedynie – ze względów uosabiania majestatu państwa – podkreśla znaczenie i rangę aktu ślubowania, w którym dana osoba publicznie zobowiązuje się do służenia Narodowi” oraz „zachwianie podziału i równowagi władzy oraz odrębności i niezależności władzy sądowniczej miałyby miejsce, gdyby Prezydent mógł na podstawie ustawy zablokować wybór sędziego TK dokonany przez Sejm w zgodzie z Konstytucją, a tym samym zyskiwałby podstawę do pozakonstytucyjnego oddziaływania na proces wyboru, co godziłoby w podstawy ustroju podziału władz ustanowione w art. 10 Konstytucji. Kształtując kompetencje poszczególnych organów państwowych, ustawodawca nie może naruszyć istotnego zakresu danej władzy, która w odniesieniu do Sejmu wynika z art. 194 ust. 1 Konstytucji. Takie zakłócenie występowałoby również, gdyby Prezydent mógł wpływać, przez wyznaczenie terminu ślubowania, na początek biegu kadencji sędziego TK” (wyrok Trybunału Konstytucyjnego w sprawie o sygn. akt K 35/15).

26. W ocenie NRA, **art. 6 ust. 7 ustawy o TK z 2016 r. odczytywany w związku z art. 90 ustawy o TK z 2016 r.** prowadzi do wniosku, że celem ustawodawcy jest zobowiązanie Prezesa Trybunału Konstytucyjnego do przydzielenia spraw sędziom, wybranym przez Sejm VIII kadencji na miejsca sędziów, wybranych prawidłowo przez Sejm VII kadencji.

27. Naczelna Rada Adwokacka podkreśla, że z dotychczasowych wyroków Trybunału Konstytucyjnego, wydanych w sprawach o sygn. akt K 34/15 oraz K 35/15 jednoznacznie wynika, że trzech sędziów wybranych przez Sejm VII kadencji zostało wybranych prawidłowo. Z treści tych wyroków wynika również, że wybór trzech sędziów przez Sejm VIII kadencji na miejsca sędziów wybranych przez Sejm VII kadencji był bezskuteczny, albowiem sędziowie ci zostali wybrani na miejsca już zajęte. Zobowiązanie przez ustawodawcę Prezesa Trybunału Konstytucyjnego do przydzielenia spraw sędziom wybranym nieprawidłowo przez Sejm VIII kadencji, a w konsekwencji umożliwienie im wykonywania obowiązków orzeczniczych, oceniać należy jako naruszające zasadę demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP), a przede wszystkim zasadę legalizmu (art. 7 Konstytucji RP) oraz odrębności i niezależności władzy sądowniczej. Postępując zgodnie z dyspozycją art. 6 ust. 7 w zw. z art. 90 ustawy o TK z 2016 r. Prezes Trybunału Konstytucyjnego zobowiązany byłby do podjęcia działań, stojących w sprzeczności z oceną prawną wyboru sędziów

konstytucyjnych wybranych przez Sejm VII i VIII kadencji, wyrażoną przez Trybunał Konstytucyjny w wyrokach w sprawie K 34/15 i K 35/15.

28. **Artykuł 16 ust. 1 ustawy o TK z 2016 r.** stanowi: *„Prezesa i wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego powołuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej spośród trzech kandydatów przedstawionych na każde stanowisko przez Zgromadzenie Ogólne”*. Jak zauważa RPO, w odniesieniu do wyboru Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego, Konstytucja RP w art. 194 ust. 2 wskazuje jedynie na wybór „kandydatów” – co wymaga doprecyzowania, jednak na tym tle pojawia się wątpliwość, czy przedstawianie kandydatów na stanowiska Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w zakres materii regulowanej ustawą.
29. Na etapie prac legislacyjnych nad projektem ustawy o TK – gdy projektowany art. 15 ust. 1 ustawy nie przewidywał maksymalnej liczby kandydatów na stanowiska Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego przez Zgromadzenie Ogólne sędziów Trybunału Konstytucyjnego – NRA podkreślała, że regulacja przyznająca Prezydentowi RP uprawnienie do samodzielnego i dowolnego wyboru osób na te stanowiska należy uznać za sprzeczną z art. 10 w związku z art. 173 Konstytucji przez to, że narusza to niezależność i odrębność Trybunału Konstytucyjnego od pozostałych władz, oraz sprzeczną z art. 194 ust. 2 Konstytucji RP, ponieważ przepis ten ogranicza uprawnienie Prezydenta wyłącznie do powołania Prezesa i Wiceprezesa spośród kandydatów wskazanych przez Zgromadzenie Ogólne, nie przyznając prawa do ich wyboru.
30. W ocenie NRA, obecną regulację zawartą w art. 16 ust. 1 ustawy o TK z 2016 r. należy również oceniać jako niezgodną, co najmniej z art. 10 w zw. z art. 173 oraz 195 ust. 1 Konstytucji; poprzez wkroczenie przez ustawodawcę w materię dotyczącą odrębności i niezależności władzy sędziowskiej oraz niezawisłości sędziowskiej; a przy tym materię, wyczerpująco uregulowaną w Konstytucji RP. Jak zauważa bowiem RPO, z zasady niezależności sądów i Trybunału wynika, że to Trybunał Konstytucyjny posiadać powinien swobodę w ustalaniu liczby kandydatów na stanowisko Prezesa i Wiceprezesa TK przedstawianych Prezydentowi RP, zaś ustawodawca nie jest upoważniony do arbitralnego określenia dokładnej ich liczby – trzech kandydatów. Nadto, rozwiązanie ustawowe arbitralnie wyznaczające liczbę trzech kandydatów na stanowiska prezesowskie przesuwają – w sposób konstytucyjnie nieakceptowany – ciężar decyzji o wyborze Prezesa i Wiceprezesa w ręce Prezydenta RP, co narusza zasadę równowagi władz, gwarantowaną w art. 10 Konstytucji RP.

31. **Artykuł 26 ustawy o TK z 2016 r.** określa liczebność składów orzekających w Trybunale Konstytucyjnym. W odniesieniu do tej kwestii, na etapie prac legislacyjnych, Naczelna Rada Adwokacka wskazywała, że w wyroku z 9 marca 2016 roku, wydanym w sprawie o sygn. akt K 47/15 Trybunał Konstytucyjny przesądził, że ustawodawca nie ma pełnej swobody w ustalaniu kwestii tak podstawowych dla działania organów władzy sądowniczej, jak liczebność składów orzekających. Zgodnie bowiem z preambułą Konstytucji RP, regulując tę materię, ustawodawca jest zobowiązany zapewnić rzetelność i sprawność działania sądów i trybunałów. Składy orzekające muszą zatem być skonstruowane w taki sposób, by gwarantowały rzetelne rozpoznanie sprawy, tj. były bezstronne, niezależne i niezawisłe, a jednocześnie sprawne, działając bez nieuzasadnionej zwłoki. Rozstrzygając o tym, że poszczególne kategorie spraw będą rozpoznawane przez Trybunał Konstytucyjny w odpowiednio ukształtowanych składach orzekających, ustawodawca zobowiązany jest do podziału spraw wedle właściwie dobranych i racjonalnych kryteriów. Sprawy bardziej skomplikowane lub dotyczące konstytucyjności aktów prawnych wyżej usytuowanych w hierarchii źródeł prawa powinny być rozpoznawane przez liczebniejsze składy orzekające aniżeli sprawy prostsze, czy dotyczące konstytucyjności aktów prawnych o niższej randze w hierarchii źródeł prawa. Podziału spraw między różne składy orzekające ustawodawca nie może zatem dokonywać dowolnie i arbitralnie, gdyż jest to pewna forma klasyfikowania spraw rozpoznawanych przez Trybunał Konstytucyjny wedle ich wagi i znaczenia. Dobór nieracjonalnych i nielogicznych kryteriów podziału spraw między różnie konstruowane składy orzekające może spowodować, że sprawy ważniejsze dla obywatela - dotyczące konstytucyjności bezpośrednio do niego adresowanych norm prawnych, określających jego prawa i obowiązki - zostaną w ten sposób zdegradowane do kategorii spraw mniej istotnych.
32. Zastrzeżenia NRA, pod kątem niezgodności z art. 195 ust. 1 Konstytucji RP, budzi w szczególności unormowanie przewidziane w **art. 26 ust. 1 pkt g) ustawy o TK z 2016 r.**, w myśl którego Trybunał Konstytucyjny orzeka w pełnym składzie w sprawach, w których trzech sędziów Trybunału, w terminie 14 dni od otrzymania przez nich odpisów skarg konstytucyjnych, a także odpisów wniosków i pytań prawnych, złoży wniosek w tej sprawie. Przepis ten uprawnia bowiem 3 sędziów, spoza składu orzekającego wyznaczonego do rozpoznania sprawy (argument *a contrario* z art. 26 ust. 1 pkt f) ustawy o TK z 2016 r.), do decydowania o konieczności rozpoznania sprawy w pełnym składzie Trybunału Konstytucyjnego. Rozwiązanie takie oceniać trzeba jako nieracjonalne i naruszające zasadę niezawisłości sędziowskiej. Oto bowiem 3 sędziów, spoza składu orzekającego w danej sprawie, po zapoznaniu się z pismami w terminie jedynie 14 dni – dysponować będzie szerszym uprawnieniem do współdecydowania o liczebności składu orzekającego niż sędziowie orzekający w konkretnej sprawie. Dodatkowo, art. 26 ust. 1 pkt g) ustawy o TK, w

przeciwieństwie do art. 26 ust. 1 pkt f tej ustawy, nie wymaga, by wniosek 3 sędziów wymagał uzasadnienia; art. 26 ust. 1 pkt f wymaga, by orzekanie przez Trybunał Konstytucyjny w pełnym składzie następowało w sprawach o szczególnej zawichości albo w sprawach, w których szczególna zawichość wiąże się z nakładami finansowymi nieprzewidywanymi w ustawie budżetowej, a w szczególności gdy skład orzekający zamierza odstąpić od poglądu prawnego wyrażonego w orzeczeniu wydanym w pełnym składzie.

33. **Artykuł 38 ustawy o TK z 2016 r.** określa kolejność i terminy rozpatrywania spraw przez Trybunał Konstytucyjny. Art. 38 ust. 3 ustawy o TK z 2016 r. stanowi: „*Terminy rozpraw, na których rozpoznawane są wnioski, wyznaczane są według kolejności wpływu spraw do Trybunału*”, zaś w dalszych ustępach tego przepisu przewidziane są wyjątki (dotyczą wniosków w sprawie zgodności ustaw przed ich podpisaniem i umów międzynarodowych przed ich ratyfikacją z Konstytucją RP, wniosków w sprawie zgodności z Konstytucją RP ustawy budżetowej albo ustawy o prowizorium budżetowym przed ich podpisaniem, wniosków w sprawie zgodności z Konstytucją RP ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, wniosków o stwierdzenie przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta RP oraz powierzenia Marszałkowi Sejmu RP tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta RP, wniosków w sprawie sporów kompetencyjnych między centralnymi konstytucyjnymi organami państwa a także wniosków w sprawie zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych).

34. W ślad za opinią wyrażoną w toku prac nad projektem ustawy o TK z 2016 r. NRA przypomina, że problematyka konstytucyjnych aspektów ustawowego określania terminów rozpoznawania spraw przez Trybunał Konstytucyjny była poruszana w sprawie rozpoznawanej przez Trybunał Konstytucyjny pod sygn. akt K 47/15 (*vide* pkt 5.7.5. uzasadnienia wyroku). Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, zasada sprawności działania instytucji publicznych wymaga skonstruowania takich ram organizacyjnych i proceduralnych, aby powierzone im zadania mogły one realizować terminowo, bez nieuzasadnionej zwłoki, w sposób na tyle szybki, na ile jest to możliwe. Wymóg sprawności działania instytucji publicznych wyklucza również przyjmowanie przez ustawodawcę rozwiązań, których celem samym w sobie jest spowolnienie owego działania bądź uzależnianie jego tempa od przypadkowych okoliczności. Obowiązek wyznaczania przez Trybunał Konstytucyjny terminów rozpraw według kolejności wpływu spraw oznacza uzależnienie tempa rozpatrywania sprawy przez Trybunał Konstytucyjny od okoliczności, które ze sprawą tą nie pozostają w żadnym racjonalnym związku.

35. Analiza art. 38 ust 3 ustawy o TK z 2016 r. prowadzi do wniosku, że ustawodawca zakłada, że wszystkie sprawy wpływające do Trybunału Konstytucyjnego są porównywalne i potrzebują takiego samego czasu na ich rozpoznanie. Tymczasem czas potrzebny na rozpatrzenie sprawy nie jest zależny od liczby innych spraw, które do Trybunału Konstytucyjnego wpłynęły, lecz od specyfiki konkretnej sprawy, w szczególności zaś od liczby zaskarżonych przepisów i stopnia skomplikowania ich treści normatywnej oraz od liczby i złożoności wskazanych wzorców kontroli konstytucyjnej. Oczywiście jest bowiem, że ocena zgodności z Konstytucją RP całej ustawy liczącej np. kilkadziesiąt przepisów wymaga więcej czasu niż zbadanie konstytucyjności tylko jednego przepisu takiej ustawy. Następca kontrola konstytucyjności ustaw - w przeciwieństwie do kontroli prewencyjnej - wymaga od Trybunału Konstytucyjnego często ustalenia praktyki stosowania tej ustawy przez sądy, co dodatkowo wydłuża czas rozpoznania sprawy.
36. W ocenie NRA, art. 38 ust. 3 ustawy o TK, nawet przy uwzględnieniu postanowień art. 38 ust. 4 i 5 ustawy o TK, stoi w sprzeczności z zasadą niezależności władzy sądowniczej i jej odrębności od władzy ustawodawczej. Ustalanie tempa rozpatrywania poszczególnych spraw, w tym wyznaczania terminów rozpraw i posiedzeń niejawnych, ściśle bowiem wiąże się z istotą orzekania przez Trybunał Konstytucyjny. Zadaniem ustawodawcy jest stworzenie optymalnych warunków do wykonywania konstytucyjnych zadań, a nie ingerowanie w proces orzekania przez sąd konstytucyjny przez określanie momentu, w którym Trybunał Konstytucyjny może się zająć daną sprawą. Niezależność Trybunału Konstytucyjnego wymaga zagwarantowania mu swobody orzekania nie tylko przez wykluczenie wpływu innych organów na treść jego orzeczeń, ale również przez właściwą procedurę ich wydawania.
37. W ocenie NRA, za nieracjonalne należy uznać także rozwiązanie przewidziane w art. 38 ust. 5 ustawy o TK, uprawniające 5 sędziów do złożenia wniosku o ponowne rozważenie decyzji o wyznaczeniu rozprawy. Przepis ten nie wskazuje żadnych przesłanek, warunkujących złożenie takiego wniosku, a wprowadza mechanizm, pozwalający na wydłużenie procesu decyzyjnego prowadzącego do wyznaczenia rozprawy w sprawach najpilniejszych i najpoważniejszych. Taką interwencję ustawodawcy należy oceniać jako sprzeczną z art. 10, art. 173 i art. 175 ust. 1 Konstytucji RP, jak również na płaszczyźnie uniemożliwienia Trybunałowi Konstytucyjnemu sprawnego działania w świetle Preambuły Konstytucji RP.
38. **Artykuł 61 ust. 1 ustawy o TK z 2016 r.** stanowi: *„Rozprawa nie może odbyć się wcześniej, niż po upływie 30 dni od dnia doręczenia zawiadomienia o jej terminie”*. W art. 61 ust. 2 i 3

ustawy o TK z 2016 r. przewidziano wyjątki od tej zasady. *Novum*, w stosunku do poprzednich regulacji dotyczących Trybunału Konstytucyjnego. stanowi instytucja *sprzeciwu od zarządzenia skracającego termin rozprawy*.

39. Przepisy dotyczące terminu, po upływie którego może odbyć się rozprawa przed Trybunałem Konstytucyjnym były przedmiotem oceny Trybunału Konstytucyjnego w sprawie rozpoznawanej pod sygn. akt K 47/15 (*vide* pkt 5.8.5 uzasadnienia wyroku). Przepis przewidujący trzymiesięczny okres, jaki musi upłynąć między rozprawą a doręczeniem zawiadomienia o rozprawie został uznany za rozwiązanie „*dysfunkcjonalne i arbitralne, a ponadto niedopuszczalne w świetle zasady niezależności TK i odrębności tego organu od innych władz. Wymóg wyczekiwania na wyznaczenie rozprawy mimo braku racjonalnych powodów ku temu narusza również prawo obywateli do rozpoznania ich sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki wówczas, gdy postępowanie przed Trybunałem inicjowane jest pytaniem prawnym lub skargą konstytucyjną*”. Argumentacja ta znajduje zastosowanie *mutatis mutandi* do oceny art. 60 ust. 1 projektu ustawy.
40. **Artykuł 60 ust. 6 ustawy o TK z 2016 r.** stanowi: „*Nieobecność prawidłowo zawiadomionego Prokuratora Generalnego lub jego przedstawiciela na rozprawie nie wstrzymuje rozpoznania sprawy, chyba że z przepisów ustawy wynika obowiązek uczestnictwa w rozprawie*”. Z przepisów ustawy o TK z 2016 r. wynika z kolei, że w sprawach rozpoznawanych przez Trybunał Konstytucyjny w pełnym składzie uczestniczy Prokurator Generalny lub jego zastępca; w sprawach rozpoznawanych w innych składach uczestniczy prokurator Prokuratury Krajowej (**art. 30 ust. 5 ustawy o TK z 2016 r.**). Dodatkowo, udział Prokuratora Generalnego jest obowiązkowy na rozprawach w sprawie zgodności ratyfikowanych umów międzynarodowych z Konstytucją RP (**art. 42 ust. 2 ustawy o TK z 2016 r.**).
41. W ocenie NRA sposób redakcji art. 60 ust. 5 ustawy o TK z 2016 r. prowadzi do wniosku, że Prokurator Generalny – nie stawiając się na rozprawie, w której jego udział jest obowiązkowy – jest w stanie uniemożliwić merytoryczne rozpoznanie sprawy i wydanie wyroku przez sąd konstytucyjny. Oznacza to, że wykonywanie przez Trybunał Konstytucyjny wyznaczonych konstytucyjnie obowiązków ustawodawca uzależnił od zachowania przedstawiciela władzy wykonawczej. Rozwiązanie to należy ocenić jako niezgodne z art. 2 i art. 173 w związku z preambułą Konstytucji RP oraz z art. 10 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP przez to, że uniemożliwiając organowi konstytucyjnemu, którym jest Trybunał Konstytucyjny, rzetelne i sprawne działanie oraz ingerując w jego niezależność i odrębność od pozostałych władz, narusza zasady państwa prawnego i trójpodziału władz.

42. **Artykuł 68 ustawy o TK z 2016 r.** odnosi się do niejawnej narady sędziów składu orzekającego. Unormowania przewidziane w **art. 68 ust. 5-7 ustawy o TK z 2016 r.** wprowadziły do ustawy o TK nieznaną wcześniej instytucję *sprzeciwu wobec proponowanego rozwiązania*. Zgłoszenie, przez co najmniej 4 sędziów takiego sprzeciwu, jeżeli uznają oni, że zagadnienie ma szczególnie doniosły charakter ze względów ustrojowych lub ze względu na porządek publiczny i nie zgadzają się oni z kierunkiem rozstrzygnięcia, prowadzi do odroczenia narady o 3 miesiące, a sędziowie, którzy złożyli sprzeciw, na kolejnej naradzie zwołanej po upływie tego terminu prezentują wspólną propozycję rozstrzygnięcia. W przypadku, gdy na kolejnej naradzie ponownie co najmniej 4 sędziów zgłosi sprzeciw, narada ulega odroczeniu o kolejne 3 miesiące. Po upływie tego terminu przeprowadza się kolejną naradę i głosowanie. Instytucja sprzeciwu wobec proponowanego rozwiązania stanowi rozwiązanie nieznanne polskim procedurom sądowym. Brzmienie wskazanych wyżej przepisów prowadzi do wniosku, że terminy kolejnych narad mają charakter terminów minimalnych i mogą być wydłużane. W efekcie omawiane rozwiązanie może doprowadzić do niemożliwości wydania jakiegokolwiek wyroku, mimo istnienia w składzie orzekającym większości pozwalającej na przegłosowanie rozstrzygnięcia.

43. W ocenie NRA, przewidziana w art. 68 ust. 5-7 ustawy o TK instytucja sprzeciwu wobec proponowanego rozwiązania i związany z nią mechanizm, pozwalający na odroczenie narady na co najmniej 6 miesięcy zagraża efektywnej realizacji prawa do sądu, gwarantowanego przez art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 6 ust. 1 Konwencji. Naczelna Rada Adwokacka podkreśla, że mechanizm ten znajdować ma zastosowanie do wszystkich spraw rozpoznawanych przez Trybunał Konstytucyjny, w tym wniosków o kontrolę abstrakcyjną, a nade wszystko skarg konstytucyjnych i pytań prawnych kierowanych przez sądy. Szczególny niepokój budzą przy tym przesłanki, warunkujące zgłoszenie sprzeciwu, w szczególności przesłanka „porządku publicznego”. W ocenie NRA istnieje ryzyko, że przesłanka ta będzie polegać rozszerzającej wykładni, i przywoływana będzie w sprawach najbardziej kontrowersyjnych. Rodzi to obawę, że instytucja ta znajdzie zastosowanie w sprawach, w których Trybunał Konstytucyjny rozpoznawać będzie sprawy trudne, bądź kontrowersyjne światopoglądowo. Zagrazać to może w konsekwencji także efektywnej ochronie praw i wolności konstytucyjnych. W ocenie NRA, art. 68 ust. 5-7 ustawy o TK z 2016 r. należy z tego powodu ocenić jako niezgodne co najmniej z art. 2, art. 45 ust. 1 i art. 6 ust. 1 Konwencji oraz art. 173 Konstytucji RP oraz Preambułą Konstytucji RP – zasadą sprawności działania instytucji publicznych.

44. **Artykuł 72 ust. 6 ustawy o TK z 2016 r.** stanowi: *„Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego powinno zawierać (...) rozstrzygnięcie Trybunału Konstytucyjnego, w tym wynik głosowania*

sędziów”. Przepis ten nakazuje ujawnienie wyniku głosowania po niejawnej naradzie sędziów.

45. Tajemnica narady sędziów – jak słusznie zauważa I Grupa Posłów we wniosku zarejestrowanym pod sygn. akt K 39/16 – stanowi podstawową gwarancję niezawisłości sędziego, chroniąc sędziego w procesie podejmowania decyzji przed naciskami z zewnątrz. Tajemnica narady to jednak nie tylko gwarancja dla indywidualnego sędziego, rozpoznającego zawiłą przed nim sprawę. To element szerszego zespołu gwarancji, jakie leżą u podstaw niezawisłości sędziowskiej, która z kolei jest jedną z gwarancji prawa do rzetelnego procesu.
46. Głosowanie w toku każdego aktu konstruujującego czynność konwencjonalną wyższego stopnia, na podstawie indywidualnych głosów członków organu, podlega zasadzie majoryzacji. Typowym przykładem jest relacja tajnego głosu do jawnej uchwały, która uzyskuje moc prawną z chwilą uzyskania określonej ilości głosów „za” i staje się w ten sposób oświadczeniem całego organu. Identycznie jest z wyrokiem, który zapada większością głosów. Czynnością konwencjonalną podlegającą szczególnym rygorom jest wyrok Trybunału Konstytucyjnego, jako wyrok niepodlegający jakiegokolwiek weryfikacji, i to on podlega zasadzie jawności. Natomiast poszczególne głosy, które nadają wyrokowi moc przedstawiają znaczenie tylko pod kątem ich ilości. Wyrok nie jest bowiem wyrokiem większości sędziów głosujących, lecz wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego, z którym mają obowiązek identyfikować się zarówno głosujący „za”, jak i „przeciw”, a jedyny sprzeciw możliwy jest w podpisany „zdaniu odrębnym”. Ujawnianie poszczególnych głosów w poszczególnych sprawach umożliwiłoby praktyczny podział składów orzekających i poddanie sędziów nacisków w procesie podejmowania decyzji. Z tego względu, nałożenie na sędziów konstytucyjnych obowiązku ujawniania wyniku głosowania w naradzie sędziów, NRA ocenia jako sprzeczne z art. 10, art. 45 ust. 1, art. 6 ust. 1 Konwencji oraz art. 195 ust. 1 Konstytucji RP.
47. **Artykuł 80 ust. 4 ustawy o TK z 2016 r.** stanowi: *„Prezes Trybunału kieruje wniosek o ogłoszenie wyroków i postanowień, o których mowa w art. 71 ust. 2 pkt 1-3 do Prezesa Rady Ministrów. Ogłoszenie odbywa się na zasadach i w trybie wskazanych w Konstytucji i ustawie z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz. U. z 2016 r., poz. 296)”*. W ocenie NRA, przepis ten budzi uzasadnione wątpliwości konstytucyjne w odniesieniu do naruszenia art. 190 ust. 1 i 2 Konstytucji RP.
48. Jak słusznie zauważa RPO, formuła przyjęta w w/w przepisie zakłada przyznanie Prezesowi Rady Ministrów możliwości oceny, czy dane orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego w ogóle

powinno zostać ogłoszone w organie urzędowym, gdy tymczasem czynność ogłoszenia na charakter wyłącznie techniczny. Prezes Rady Ministrów nie jest uprawniony do takiej oceny.

49. Zdaniem Naczelnej Rady Adwokackiej omawiany tu przepis budzi jednak znacznie dalej idące wątpliwości konstytucyjne, niż to wskazano we wnioskach. Jest on przejawem konsekwentnego dążenia do zmiany pozycji ustrojowej Trybunału Konstytucyjnego, zmiany sprzecznej z jego usytuowaniem wynikającym z treści Konstytucji RP. Zgodnie z art. 80 ust. 4 ustawy o TK z 2016 r. Prezes Trybunału kieruje wniosek o ogłoszenie wyroków i postanowień do Prezesa Rady Ministrów. Ogłoszenie orzeczenia odbywa się na zasadach i w trybie wskazanych w Konstytucji RP i ustawie o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych.
50. Zdaniem NRA, omawiana regulacja jest jednoznacznie niekonstytucyjna z całego szeregu powodów, naruszając wyjątkowo wiele wzorców konstytucyjnych.
51. Po pierwsze, przepis ten narusza art. 190 ust. 2 Konstytucji RP, zgodnie z którym orzeczenia Trybunału podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu w odpowiednim organie urzędowym. Konstytucja RP nie przewiduje w tym zakresie żadnej roli organów władzy wykonawczej. Należy zaznaczyć, że dokonana zmiana procedury publikacji orzeczeń świadczy o celowym działaniu ustawodawcy, zmierzającym do wprowadzeniu w toku publikacji nowego etapu, a mianowicie: "rozpatrzenia wniosku Prezesa Trybunału" w przedmiocie publikacji orzeczenia. Wprowadzenie rozwiązania, zgodnie z którym orzeczenia są publikowane "na wniosek" Prezesa Trybunału Konstytucyjnego przez Prezesa Rady Ministrów przewiduje tryb publikacji nieznaną Konstytucji RP i sprzeczny z zasadą niezwłocznego i automatycznego publikowania orzeczeń.
52. Po drugie, przyjęte rozwiązanie jest niezgodne z art. 10 ust. 1 oraz art. 173 Konstytucji RP. Wprowadzenie zasady, zgodnie z którą orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego są publikowane przez Prezesa Rady Ministrów po tym, jak rozpatrzy on pozytywnie wniosek w tym przedmiocie skierowany do niego przez Prezesa Trybunału Konstytucyjnego, wprowadza do procesu orzekania przez Trybunał nowy, nieznaną Konstytucji RP element działania władzy wykonawczej. Dopiero po zaakceptowaniu orzeczenia przez przedstawiciela władzy wykonawczej zostanie ono opublikowane, z wszystkimi tego konsekwencjami wynikającymi z art. 190 ust. 3 Konstytucji RP. W ten sposób władza wykonawcza uzyskuje prawo weta wobec orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, otrzymując prawo do odmowy ich publikacji w dzienniku urzędowym. Jest tak dlatego, że użyte w ustawie sformułowanie: "Prezes Trybunału kieruje wniosek" przesądza jednoznacznie, że ostateczna decyzja co do tego, czy orzeczenie może być opublikowane należy nie do

Trybunału, który orzeczenie wydał, lecz do Prezesa Rady Ministrów, który może przecież wniosek Prezesa Trybunału oddalić. Będzie to miało miejsce na przykład wtedy, gdy Prezes Rady Ministrów, w oparciu o art. 15 ust. 4 i 5 ustawy o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych uzna, że przesłany dokument nie jest prawidłowy, choćby ze względu na niewłaściwą liczbę podpisów pod orzeczeniem czy też ze względu na inne, występujące jego zdaniem, uchybienia formalne.

53. Po trzecie, wskazane wyżej rozwiązania prowadzą do naruszenia zasady przyzwoitej legislacji, wyprowadzonej z art. 2 Konstytucji RP. Omawiany przepis zawiera bowiem wewnętrzną sprzeczność, która nie daje się rozwiązać przy użyciu jakichkolwiek metod wykładni. Z jednej strony bowiem przepis przewiduje publikację orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego dopiero po pozytywnym rozstrzygnięciu wniosku złożonego w tym względzie przez Prezesa Trybunału na ręce Prezesa Rady Ministrów, z drugiej zaś, przewiduje publikację orzeczeń: "na zasadach i w trybie wskazanych w Konstytucji...". Zestawienie tych dwóch elementów treści art. 80 ust. 4 ustawy o TK z 2016 r. prowadzi do nieusuwalnej sprzeczności wewnętrznej. Z jednej strony bowiem przepis wprowadza tryb publikacji orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego sprzeczny z Konstytucją RP, a z drugiej, nakazuje publikowanie tych orzeczeń w sposób zgodny z Konstytucją RP. Organ stosujący prawo staje w takiej sytuacji wobec nierozwiązywalnego dylematu: z jednej strony winien niezwłocznie opublikować orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, bo tak nakazuje mu Konstytucja RP, z drugiej zaś nie może tego uczynić, ponieważ konieczne dla dokonania takiej czynności jest uzyskanie pozytywnej decyzji Prezesa Rady Ministrów. W związku z tym, że organem odpowiedzialnym za publikację nie jest sąd, lecz organ administracji publicznej, jego możliwości w zakresie znalezienia i zastosowania wykładni ocenianego przepisu w zgodzie z Konstytucją RP są niewielkie.

54. Przyjęte w omawianym przepisie rozwiązanie stanowi niespotykaną w innych regulacjach prawnych dotyczących organów wymiaru sprawiedliwości ingerencję w samodzielność władzy sądowniczej. W praktyce, prowadzi to do uzależnienia skuteczności wyroków Trybunału Konstytucyjnego od decyzji władzy wykonawczej. Co gorsza, brak jest jakiegokolwiek kontroli nad arbitralnym procesem podejmowania decyzji odnoszącej się do publikacji orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Prezes Trybunału Konstytucyjnego kieruje bowiem w tym zakresie wniosek – lecz nie przewiduje się żadnego trybu, w jakim miałby podejmować swoje decyzje Prezes Rady Ministrów. Ocena, czy skierowany dokument nadaje się do publikacji jako orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego czy też nie - nie jest poddana jakiegokolwiek kontroli zewnętrznej. W ten sposób, art. 80 ust. 4 ustawy o TK z 2016 r. staje się ostatecznym narzędziem blokowania działalności Trybunału Konstytucyjnego.

Nawet, gdyby z ustawy usunięto wszystkie inne niekonstytucyjne rozwiązania, to tylko ten przepis prowadzi do praktycznego usunięcia mechanizmu realnej i niezawisłej kontroli konstytucyjności ustaw w polskim porządku prawnym.

55. Można w tym miejscu nadmienić, że przyjęte rozwiązanie jest zdecydowanie mniej korzystne od obowiązującego w czasach PRL, gdy Trybunał Konstytucyjny można było uznać za instytucję jedynie fasadową. Zgodnie z ustawą z 29 kwietnia 1985 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. 1985, nr 22, poz. 98), orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mogły być podważone jedynie przez Sejm, który musiał w tym względzie podjąć uchwałę kwalifikowaną większością 2/3 głosów, w obecności co najmniej połowy posłów (art. 7 ust. 4). Z formalnego punktu widzenia, znaczenie i moc wiążąca orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego były więc większe w roku 1985 niż w obecnie przyjętej regulacji.
56. W ocenie NRA, poważne wątpliwości konstytucyjne ustawy budzą także **przepisy zmieniające, przejściowe, dostosowujące i końcowe ustawy o TK z 2016 r.**
57. **Artykuł 83 ust. 1 ustawy o TK z 2016 r.** stanowi: *„W sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy niniejszej ustawy”*. **Dodatkowo, art. 84 ust. 1 ustawy o TK z 2016 r.** stanowi: *„W przypadku wniosków złożonych przez podmioty, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1-5 Konstytucji, nierozstrzygniętych przed dniem wejścia w życie ustawy, Trybunał, w terminie 14 dni od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, zawiesza postępowanie na 6 miesięcy i wzywa do uzupełnienia wniosków według wymogów określonych w art. 33 ust. 2-5”*.
58. W ocenie Naczelnej Rady Adwokackiej unormowanie przewidziane w art. 33 ust. 2-5 ustawy o TK z 2016 r. w związku z art. 83 ust. 1 ustawy, należy ocenić także jako sprzeczne z zasadą nieretroakcji prawa, ochroną praw nabytych i interesów w toku oraz nakazem konstruowania prawidłowych przepisów przejściowych, wynikających z art. 2 Konstytucji RP. Wprowadzenie i egzekwowanie, nieprzewidzianych na etapie wnoszenia wniosku do Trybunału Konstytucyjnego i nieznajdujących oparcia w przepisach Konstytucji RP, wymogów stanowi naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego i zagraża możliwości poszukiwania ochrony prawnej przez sądem konstytucyjnym.
59. **Artykuł 83 ust. 2 ustawy o TK z 2016 r.** zobowiązuje Trybunał Konstytucyjny do rozstrzygnięcia spraw wszczętych i niezakończonych przez dniem wejścia w życie nowej ustawy w ciągu roku od dnia jej wejścia w życie; przy czym termin ten nie dotyczy spraw wskazanych w art. 84 tej ustawy. W ocenie NRA, rozwiązanie to należy ocenić jako dysfunkcyjne i arbitralne, a ponadto niedopuszczalne w świetle zasady niezależności

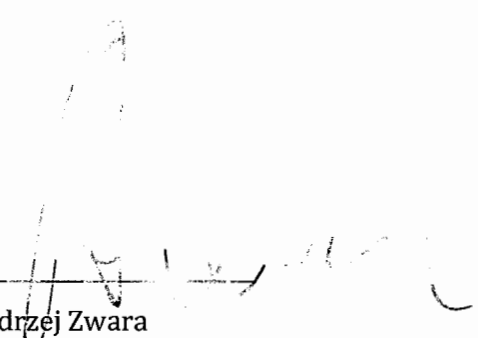
Trybunału Konstytucyjnego i jego odrębności od innych władz – a przez to za niezgodne z art. 2 i art. 173 w związku z preambułą Konstytucji RP oraz z art. 10 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Nałożenie przez ustawodawcę zobowiązania do rozpoznawania spraw według z góry określonej kolejności i w określonym z góry terminie uniemożliwia organowi konstytucyjnemu, jakim jest Trybunał Konstytucyjny, rzetelne i sprawne działanie oraz ingeruje w jego niezależność i odrębność od pozostałych władz, co narusza zasady państwa prawnego i trójpodziału władz.

60. **Artykuł 85 ust. 1 i 2 oraz art. 86 ustawy o TK z 2016 r.** nakazują odroczenie terminów rozpraw, wyznaczonych przed wejściem w życie ustawy o TK z 2016 r. W ocenie Naczelnej Rady Adwokackiej, niezależnie od uwag przedstawionych wyżej, rozwiązanie takie należy ocenić jako nieuzasadnione wydłużenie czasu na rozpoznanie spraw zawisłych przed Trybunałem Konstytucyjnym, a w konsekwencji jako naruszające prawo do sądu, w tym prawo do rozpoznania sprawy bez zbędnej zwłoki, gwarantowane przez art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 6 ust. 1 Konwencji. Rozwiązanie to uniemożliwia organowi konstytucyjnemu, jakim jest Trybunał Konstytucyjny, rzetelne i sprawne działanie.
61. **Artykuł 89 ustawy o TK z 2016 r.** stanowi: *„W terminie 30 dni od dnia wejścia w życie ustawy ogłasza się rozstrzygnięcia Trybunału wydane przed dniem 20 lipca 2016 r. z naruszeniem przepisów ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym, z wyjątkiem rozstrzygnięć dotyczących aktów normatywnych, które utraciły moc obowiązującą”*.
62. Naczelna Rada Adwokacka w całości podziela zarzuty Wnioskodawców wobec tego przepisu. Art. 190 ust. 2 Konstytucji RP stanowi jednoznacznie, że orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu w organie urzędowym, w którym akt normatywny był ogłoszony. Modyfikacja, czy też określenie terminu, w jakim orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego zostaną opublikowane, narusza art. 190 ust. 2 Konstytucji RP. Dodatkowo, przepisy Konstytucji RP nie uprawniają żadnego organu władzy publicznej do decydowania o terminie publikacji orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego. W wyroku wydanym w sprawie o sygn. akt K 34/15 Trybunał Konstytucyjny podkreślił: *„<<niezwłoczność>> wymaga działania natychmiastowego, bez zbędnej zwłoki i tak też należy rozumieć niezwłoczność ogłoszenia orzeczenia TK w stosownym organie promulgacyjnym, o której mowa w art. 190 ust. 2 Konstytucji.”*
63. W ocenie NRA, analiza art. 80 ust. 4 ustawy o TK z 2016 r. prowadzi do wniosku, że ustawodawca przesądził, w sposób nieprzewidziany przez Konstytucję RP, że wyroki Trybunału Konstytucyjnego wydane przed 22 lipca 2016 r. zapadły z naruszeniem ustawy o TK z 2015 r. Po pierwsze, należy podkreślić, że żaden z wyroków wydanych przez Trybunał

Konstytucyjny po wejściu w życie ustawy o TK z 2015 r. nie zapadł z naruszeniem przepisów tej ustawy. Po drugie, żaden z organów władzy publicznej, a przede wszystkim organów władzy wykonawczej, nie dysponuje prawem do oceny prawidłowości wyroków Trybunału Konstytucyjnego.

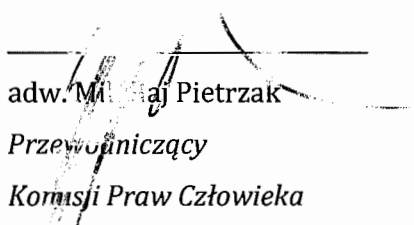
64. Co najistotniejsze jednak, z art. 89 ustawy o TK z 2016 r. wynika, że nawet z opóźnieniem, nie wszystkie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego zostaną opublikowane. Jak zauważa RPO: *„Nie jest przypadkiem, że na skutek zastosowania art. 92 ustawy, który przewiduje że ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia, moc obowiązującą utraci akt normatywny – ustawa o Trybunale Konstytucyjnym z dnia 25 czerwca 2015 r., do której to odnosi się wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 marca 2016 r. o sygn. akt K 47/15”*. W konsekwencji, wyłączenie tego wyroku Trybunału Konstytucyjnego spod obowiązku publikacji stanowi rażąco naruszenie art. 190 ust. 1 i ust. 2 Konstytucji RP – żaden organ władzy publicznej nie dysponuje prawem do kwestionowania lub oceniania prawidłowości i legalności stosowania przepisów ustawy przez Trybunał Konstytucyjny w procesie orzekania. Dodatkowo, podkreślić trzeba, że ustawa zasadnicza nie zezwala ani na selektywną, ani na „pakietową” publikację orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego. Z tej przyczyny, art. 89 ustawy o TK z 2016 r. musi zostać oceniony jako niegodny co najmniej z art. 7, art. 10, art. 173 i art. 190 ust 1 i 2 Konstytucji RP.
65. **Artykuł 92 ustawy o TK z 2016 r.** stanowi: *„Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia”*. W ocenie NRA, termin 14-dni na wejście w życie ustawy zmieniającej zasady i tryb postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym jest zbyt krótki, biorąc pod uwagę rangę i powagę materii regulowanej przez tę ustawę.
66. Naczelna Rada Adwokacka przypomina, że z uzasadnienia wyroku z 9 marca 2016 r., sygn. akt K 47/15 Trybunał Konstytucyjny wynika, że *vacatio legis* ustaw – w szczególności w przypadku ustawy dotyczącej działania Trybunału Konstytucyjnego wobec rozległości i głębokości wprowadzanych zmian – nie może uniemożliwiać Trybunałowi Konstytucyjnego efektywnego wykonywania powierzonych mu konstytucyjnie zadań, a innych zainteresowanych pozbawiać możliwości zapoznania się ze zmianami w prawie i należytego dostosowania się do nich. Brak ustanowienia przez ustawodawcę odpowiedniego (tzn. odpowiednio długiego) *vacatio legis* w projekcie ustawy narusza konstytucyjne standardy wyznaczone przez zasadę demokratycznego państwa prawnego.

67. W imieniu Naczelnej Rady Adwokackiej,

adw. Andrzej Zwara

Prezes Naczelnej Rady Adwokackiej

adw. Mirosław Pietrzak

Przewodniczący

Komisji Praw Człowieka

przy Naczelnej Radzie Adwokackiej